

**MUSTAQIL O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHKIL
TOPISHI VA UNING TARIXIY AHAMIYATI**

No‘monova Rajabgul va Shermahammedova Fayyoza

Samarqand chet tillari instituti Narpay xorijiy tillar fakulteti

2302- 2304-guruh 1-kurs talabalari

Sadinov Ma'ruf Normo‘minovich

Samarqand chet tillari instituti Narpay xorijiy tillar fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Davlatimiz mustaqillikni qo‘lga kiritishi mamlakatimizda istiqomat qilayotgan barcha xalqlar uchun muhim tarixiy voqea bo‘ldi. Istiqlol ozodlik, milliy tiklanish va taraqqiyotda yangi tarixiy davrni boshlab berdi. Qisqa davr ichida O‘zbekiston xalqi mamlakatimizning jahon hamjamiyatida munosib o‘rin egallashiga asos bo‘luvchi ulkan yutuqlarni qo‘lga kiritdi, milliy davlatchilik, ma‘naviy qadriyatlar, din, urf-odatlar va an‘analar qayta tiklandi. So‘nggi yillarda qonun ustuvorligini ta‘minlash, sud-huquq tizimini demokratlashtirish, fuqarolarning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish kafolatlarining mustahkamlanishi bo‘yicha ijobiy natijalarga erishildi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston Respublikasi, Oliy Kengash, Mustaqillik deklaratsiyasi, referendum, Davlat mustaqilligi.

Sobiq ittifoq va respublikalar o‘rtasidagi munosabatlar tobora taranglashib, markaz boshqaruv qobiliyatini yo‘qotgan, har bir mintaqa, har bir respublika o‘z holiga tashlab qo‘yilgan bir sharoitda O‘zbekiston Respublikasi birinchi prezidenti I. Karimov Oliy Kengash sessiyasini chaqirish va unda O‘zbekiston Mustaqilligi haqida Qonun qabul qilishni talab qildi.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi 1991 yil 26 avgust kuni O‘zbekistonning davlat mustaqilligi to‘g‘risida qonun loyihasini tayyorlash hamda 31 avgustda Oliy Kengash sessiyasini chaqirishga qaror qildi.

O‘zbekiston Kompartiyasi Markaziy Qo‘mitasi va Markaziy nazorat qo‘mitasining 28 avgustda bo‘lgan qo‘shma Plenumi Respublika Kompartiyasining KPSS MQ bilan har qanday aloqasini to‘xtatishga, KPSSning barcha tashkilotlaridan chiqishga, uning Markaziy organlaridagi o‘z vakillarini chaqirib olishga qaror qildi.

Ana shunday vaziyatda O‘zbekiston Oliy Kengashining XII chaqiriq navbatdan tashqari VI sessiyasi 1991 yil 31 avgustda o‘z ishini boshladi. O‘zbekistonning mustaqil davlat deb e‘lon qilinishida mazkur sessiya katta tarixiy ahamiyat kasb etishini alohida ta‘kidlash lozim. Unda «O‘zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi to‘g‘risida» hamda «O‘zbekiston Respublikasining Davlat bayrog‘i to‘g‘risida»gi masalalar kun tartibiga qo‘yilib, qizg‘in muhokama qilindi. Sessiyada

O‘zbekistonning birinchi prezidenti I.A. Karimov nutq so‘zlab, sobiq Ittifoqda so‘ngi paytlarda yuz bergan ijtimoiy – siyosiy voqealarni, davlat to‘ntarishiga urinish oqibatlarini tahlil qilib, ular O‘zbekiston taqdiriga, xalqimiz tarixiga bevosita daxldor ekanligini har tomonlama asoslab berdi. Vaziyatdan kelib chiqqan holda, O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini e‘lon qildi va uni mustaqillik to‘g‘risidagi qonun bilan mustahkamlashni taklif qildi. Oliy Kengash deputatlari moddama – modda muhokamadan so‘ng «O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida»gi qonunni qabul qildilar. So‘ngra «O‘zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi to‘g‘risidagi Oliy Kengash Bayonoti» qabul qilindi. Bayonotda bunday deyilgan edi: ... «Mustaqillik deklaratsiyasini amalga oshira borib, O‘zbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi Oliy Kengashi O‘zbekistonning Davlat mustaqilligini va ozod suveren davlat – O‘zbekiston Respublikasi tashkil etilganligini tantanali ravishda e‘lon qiladi».

Oliy Kengash sessiyasida «O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini e‘lon qilish to‘g‘risida» qaror qabul qilindi. Mazkur qarorda: 1) Respublikaning davlat mustaqilligi to‘g‘risidagi Oliy Kengash bayonoti tasdiqlansin va respublika bundan buyon O‘zbekiston Respublikasi deb atalsin; 2) 1 sentabr – O‘zbekiston Respublikasining Mustaqillik kuni, deb belgilansin va 1991 yildan boshlab bu kun bayram va dam olish kuni deb e‘lon qilinsin, deb qat‘iy belgilab qo‘yildi. «O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida»gi qonun g‘oyat katta ahamiyatga ega bo‘lib, bu qonun asosida O‘zbekistonning huquqiy holati tubdan o‘zgardi. O‘z mohiyatiga ko‘ra bu hujjat respublika uchun vaktincha konstitutsiya rolini ham o‘ynaydigan bo‘ldi. 17 moddadan iborat ushbu qonun suveren O‘zbekiston Respublikasining asosiy belgalarini aniqlab berdi. Qonunining birinchi moddasida: «O‘zbekiston Respublikasi o‘z tarkibidagi Qoraqalpog‘iston Respublikasi bilan birga, mustaqil, demokratik davlatdir», – deb qonunlashtirib quyildi. Bunday Qonunning qabul qilinishi huquqiy, iqtisodiy hamda ma‘naviy – axloqiy munosabatlar natijasi sifatida muxim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham mazkur Qonunga O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1991 yil 30 sentabrda bo‘lib o‘tgan VII sessiyasida qabul qilingan qarori bilan Konstitutsiyaviy Qonun maqomi berildi. Jumladan, unda shunday deyiladi:

«O‘zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida» 1991 yil 31 avgustda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining Qonuniga konstitutsiyaviy maqom berilsin». Shu tariqa, xalqimizning asriy orzusi, umidlari ushaldi, ro‘yobga chiqdi. Uzoq yillar davom etgan kurash natijasida mamlakatimiz, xalqimiz siyosiy mutelikdan, asoratdan qutildi. Dunyo xaritasida yana bitta mustaqil davlat – O‘zbekiston Respublikasi paydo bo‘ldi. O‘zbekiston tarixida yangi davr – milliy istiqlol davri boshlandi. O‘zbekiston uchun mustaqil ichki va tashqi siyosat yuritish, xalqimiz uchun o‘z taqdirini o‘zi belgilash, o‘zlari uchun munosib turmush yaratish

imkoniyati vujudga keldi. O'zbekiston erishgan istiqlolni mustahkamlash uchun, avvalo, xalqning fikrini bilish, mustaqillikka munosabatini aniqlash zarur edi. Shu maqsadda 1991 yilning 18 noyabrida O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining VIII sessiyasi «O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish to'g'risida» qaror qabul qildi. Qarorda quyidagilar belgilandi:

1. 1991 yil 29 dekabr, yakshanba kuni O'zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi to'g'risidagi masala bo'yicha O'zbekiston Respublikasining referendumini o'tkazilsin.

2. Referendumda ovoz berish byulleteniga masala quyidagi ta'rifda kiritilsin: «O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi tomonidan e'lon qilingan O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini ma'qullaysizmi?» Referendumga katta tayyorgarlik ko'rildi. Referendumni uyushqoqlik bilan o'tkazish maqsadida Markaziy saylov komissiyasi, 13 okrug, 7 ming uchastka saylov komissiyalari tuzildi. 1991 yil 29 dekabr kuni bo'lib o'tgan referendumda 9 million 898 ming 707 kishi yoki saylov ro'yxatiga kiritilganlarning 94,1 % qatnashdi. Ularning 98,2 % referendumda qo'yilgan savolni ma'qullab ovoz berdi. Demak, O'zbekistonning Davlat mustaqilligi umumxalq tomonidan yakdillik bilan ma'qullandi. Shuni ta'kidlash lozimki, referendum butun respublika hududida qonun asosida tashkiliy jihatdan uyushqoqlik, fuqarolarning yuksak siyosiy faolligi bilan o'tdi. Buni referendumda AQSH, Turkiya, Malayziya va boshqa mamlakatlardan kelgan mustaqil kuzatuvchilar ham tasdiqladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Biz buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017 yil.
2. Karimov I.A.O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. - Toshkent: O'zbekiston, 2011 yil.
3. Mustaqil O'zbekiston tarixining ilk sahifalari. - Toshkent, 2000 yil.
4. Erkayev A. O'zbekiston yo'li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011 yil.
5. Mustaqil O'zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sobirov. - Toshkent: Akademiya, 2013 yil.
6. Azizxo'jayev A.A.Mustaqillik: kurashlar, iztiroblar, quvonchlar. - Toshkent, 2001 yil.
7. Azizxo'jayev A.A. Xitoy o'zbek ishi. - Toshkent, 2003 yil.
8. Axmedov E. Mustaqillik yillarida O'zbekiston shaharlari. - Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2002 yil.
9. Islomov Z.M. O'zbekistonni modernizatsiya qilish va demokratik rivojlantirish sari. - Toshkent: O'zbekiston, 2005 yil.
10. O'zbekiston tarixi (1917-1991). 2 jild. Mas'ul muharrirlar: R.Abdullayev, G'.Rajabov, M.Rahimov. – Toshkent: O'zbekiston, 2019 yil